

הגדה של פסח

מיט א סאציאליסטישען נוסח.

פערלאג: דער סאציאלדעמאקראטי.

דרוק פון בנימין גייצהאלס ניי

פאדגורזש — 1919

Drukarnia B. Geizhaisa, Kraków-Podgórze.

דינע בראַזשור איז דאָס ערשטע מאָל אַרויס אין
אַמעריקא. אין יאָהר 1900 איז זי ערשינען עטוואָס
אומגענדערט אַרויסגעגעבן פֿון „בונד“. אין יאָהר 1910
איז זי ערשינען אין פֿערלאַנג פֿון „סאַציאַל־דעמאָקראַט“
און איצט ערשיינט זי אין דעם זעלבען פֿערלאַנג מיט
קליינע אומענדערונגען. צונעמאָסט צו די היינטיגע פֿער-
העלטענישען.

S 86A4668

296.382,1

פטרין דעם חמין.

מען קומט א היים פון דער ארבייט ביי נאכט. מען צינדט אן א שטיקעל ליכט מען וואכט אויפן טיש. אין איינעלע און אונטערן איינעלע. אויף די סאליצעס און אונטער די סאליצעס און אין אלע ווינקעלעך. אפשר האט ויך ערגיין וואו פערזאנלעך א שטיקעל חמין... צו פערטרייבען דעם הונגער. נעמינט מען נישט — נעמט מען די פליסע צוקאסענס און מען לענט ויך שלאפען. נעמינט מען צופעליג יא דאן זאגט מען. כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי און מען עסט דאס אויף מיט איין אטעם ווי די עשרת בני המן. אז עס בלייבט נישט איבער א סיין און דאן זאגט מען:

הא לחמא עניא. אט אזוי עסט מען און אזוי ווערט מען פערשווארצט אויף דער וועלט. דעם נאנצען טאג הארד העט מען און. אז מען קומט ביי נאכט א היים איז נישטא קאס איבערצובייסען. דאס ווייב שלאפעט. די קינדער שלאפען! האבען זיי שוין גענעמען? ווער ווייסט? נעמינט מען עפס אין איינעלע — איז דאס עסען קאלט און איבערגעשטאנען — נור א בויך-וועהמאג. אן-אך! השתא הבא, איאמער האלט דאס אזוי ווייט. לשנה הבאה — ווייסט דער טייוועל ווי אזוי עס וועט זיין...

די פיער קשיות.

טאמער איך וועל דיר פערנען פיער קשיות. די ערשטע קשיא איז:

מה נשתנה. מיט וואס זענען מיר ערגער פון שמואל דעם פאבריקאנט. פון מאיר דעם באנקיר. פון זרח דעם טלוה. פון שבתי דעם פאסקארזש. פון י. טאדריס דעם רב?

זי מהן נאָר נישט און האָבען צו עסען און צו שרינקען.
 פֿי ביי מאָג. מ״י ביי נאָכט. כאָטש הונדערט מאָל און מיר
 האָרעווען מיט אלע אונזערע כחות דעם גאנצען מאָג און ביי
 נאָכט האָבען מיר נישט צו עסען. אפילו איין מאָל אויך נישט?
 די צווייטע קשיא איז: זי האָבען גרויסע פאלאצען.
 אויסגעפאצט און איינגעריכטעט מיט אלע ווינאָדעס פֿיער
 שעהגע צימערן שטעהען נאָר ביי זי ליידיג און מיר ליגען
 צוזאמענגעשטיקט אין א לאַך און מען וויל אונז פֿון דאָנען
 אויך אַרויסוואַרפֿען?

די דריטע קשיא איז: זי מהן נאָר נישט און שראָגען
 די פֿיערסטע קליידער און מיר האָרעווען ווי אַקסען און האָבען
 נישט אַ העמד ארפֿין לייב?

די פֿיערטע קשיא איז: זי עסען אָב אַ נוסען מיטאָג.
 שרינקען אַ נוט גלאָז וויין און לעגען זיך שלאָפֿען אין אַ
 ווייכען וואַרימען בעט. און מיר זענען. כלנו מסבין — מיר
 שפּאַרען זיך נור צו אין אַ ווינקעלע אויף אַ זאָק פֿון שטריי.
 כדי מיר זאָלען באַלד ווידער אויפֿשטעהן צו דער אַרבייט.

טאָמט ענפֿערזשע מיר אַ תירון אויף אלע פֿיער קשיא:
 דער פּאָטע פֿערטראַכט זיך אַ ווילע. קראַצט זיך אין קאָס
 דערנאָך ענפֿערט ער:

דער תירון. מ״ן קינד. איז צווי:

עבדים היינו לפרעה במצרים. קנעכט. שקלאפֿען
 זענען מיר געווען ביי פרעה'ן אין מצרים. און האָבען געקנע-
 טען ל״ים. געברענגט ציגעל. געבויעט שטעדט. און געהאַרעוועט
 ווי אַקסען. דעמולט אָבער האָבען מיר געגלויבט אָן אַ נאָם.
 וואָס האָט מיטלייד מיט די אומגליקליכע און געקנעכטעטע
 און וועט אונז דורך זיין דיענער משה אַרויספֿיהרען פֿון פרעה'ס
 קנעכטשאַפֿט; היינט אָבער. זעהען מיר ווי גאָטדיענער. די
 רבנים און כלי קודש האַלפֿען מיט די רייכע בלושווינער און

אונטערדריקער, פֿערשיידנען זייער. אָרדנונג פֿון אויסבייפֿונג
און אונטערדריקונג. היינט דערוועקט זיך אין אונז דאָס בער
האוסמזיק, דאָס מיר האָבען נישט אויף וועמען צו האַפֿען הי
נאָר אויף זיך אליין. מיט אונזער אייגענעם כח אָרנאָניזירט און
צוזאַמענעשלאָסען מיט אַלע אונטערדריקטע און עקספּלאָאָר
מירט, דורך אונערמיטליכע און ריקוויטלאָזען קאָמפּוּזיטען וועלען
מיר זיך בעפֿרייען און ברענגען די נאולה פֿאַר דער ליידענדער.
בלומענדער מענשהייט. מיר דאַרפֿען זיך איצט דערמאָנען מיט
לייכע און זעהנומכט איבער דעם פֿטור ווערען מצרים, דאָס
קנעכט־הויז. טאָג אזוי נאָכט דערציהלען אונזערע קינדער און
קינד־קינדער דעם גרויסען און הייליגען געדאַנק פֿון ועלבסאָר
בעפֿרייאַנג און וואָס מערער ווער דערצעהלט — דער איז נע־
לרבת.

מעשה בר' שמואל דעם פֿאַבריקאַנט, ברבי מאיר
דעם באַנקי, ברבי זרח דעם מלוה ברבי טאָדריס דעם רב, ווי
זייע אַלע שעהנע מענשעלעך זיצען זיך צוזאַמען. מיינקען
זיך אַ גלעזעלע גוטען וויין און קלערען זיך אַרום, יציאת
מצרים. די מעשה אָבער מיט'ן פּראָסטען שטח געפֿעלט ווי
נאָר נישט. ס'מיינט! — זאָגען ווי — קנעכט מאַכען אַ
בונט און בעפֿרייען זיך! וואָס איז דאָס פֿאַר אַ ישר גלח
סתם בונטעווען זיך! וואו וועלען מיר דען אין דער וועלט
אויף קומען? ניין, דער פּראָסטער שטח מוז דאָ פֿאַר אונז
נאָר נישט. מיר מוזען זוכען אַן אנדער דרש, מיר מוזען זיין
קיין צייט נישט נעכען זייען פּראָסטען שטח צו פֿערשטעקן.
דענסטמאָל שמעלס זיך אַוועק ר' שמואל און דרשנט: כל
ימי חיך היללות, דיין נאָנצעס לעבען זאָל נור זיין ביי נאָכט,
ביי טאָג אָבער זאָלסטו זיין מיינער, מיין קנעכט, מיין שקלאָאָר
זאָלסט ביי מיר אַרבייטען אין פֿאַבריק און פֿערישוואַרצט
ווערען. די טאָדריס דער רב שמעלס זיך אַנידער, פֿערנלעכט

די אויגען צום הימל און זאגט: כל ימי חייך — להביא לימות המשיח ארבייט גארעלע, האָרעווע, ווער פֿערשוואַרצט; דערפֿאַר, אז משיח וועט קומען, וועט דיר זיין גוט. דו וועסט האָבען אַ ליכטיגען נאָרעך; אָבער, וחבמים אומרים, ד' אמתע קלוגע־מענשען קומען און זאָגען: ימי חייך — העולם הזה, זיין לעבען איז נור אויף דיווער וועלט. און כל זמן דו לעבסט — זאָלסט דו פֿון איהר און פֿון לעבען געניסען און וויסען, אז עס איז פֿריי. למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך — דו זאָלסט געדענקען, אז דו טאט זיך בעפֿרייען פֿון קנעכטשאַפֿט און דאָרפֿסט לעבען אַ מענשליכעם לעבען.

ברוך המקום, געבענשט זאָל זיין דער אָרט און געבענשט זאָל זיין די צייט, וואָס האָבען אונז געגעבען אַז דויע קלוגע און וואָהרע מענשען, וועלכע עפֿענען אויף אונזערע אויגען. כנגד ארבעה בנים דברה תורה, עס האָנדעלט זיך אום פֿיער סאָרטען מענשען, אום פֿיער קלאַסען: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד חס, ואחד שאינו יודע לשאול.

חכם מה הוא אומר, וואָס זאָגט דער חכם? דער חכם פֿרעגט: מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם? וואָס זענען דאָס עפֿים פֿאַר געזעצען, וואָס גאָט האָט אייך געגעבען? ווי? קען דען אַ גאָט געבען אַזעלכע געזעצען, אז די גאָנצע מענשהייט זאָל אַרױסגעשלעסן ווערען האָרעווענדיג און קיים האָבען מיט וואָס די נשמה צו דערהאַלטען, אין אַ קליינער טייל זאָל פֿון זיי אלעס אַזעקנע־מען, און פֿערשווערען און אויסברענגען אין לעבען אין אַ ים פֿון פֿערניניען?

רשע מה הוא אומר, דער רשע, דער פֿאַראַזיס זאָגט: מה העבודה הזאת לכם, וואָס איז פֿאַר אַיך די אַרבייט, פֿאַר וואָס זאָלסט איהר טאָקן נישט אַרבייטען? אַ מענש מוז

דאך ארבייטען. א מענטש איז דאך בעשאפען צום ארבייטען!
 ארבייט מאכט דאס לעבען ויסן ארבייט. ארבייט קינדערלעך!
 לכם ולא לך. נור אונז הייסט ער ארבייטען און פערשונות צום
 ווערען. נור אונז און ער אליין שמעקט א פינגער אין קאל.
 מען וואסער נישט אריין און לעבט פון אונזערע פראצע!
 און וויל ער נעמט זיך ארויס פון כלל. איז ער א בוסר
 בעיקר. ער לייקענט אב די פונדאמענטאלע ווארהייט אז אלע
 מענטשען זענען גלייך געבאָרען. און גלויבט נישט אן די בער
 פרייאונג פון דער מענטשהייט: דעריבער האָבען מיר מיט איהם
 נישט וואָס צו מאַכען. ואף איהם הקהה את שניה. איהם
 זאָלסטו נור ארומגעצען די צייהן און זאָנען: געדענק, דאָס מיר
 האָבען זיך שוין אַ מאָל בעפֿרייט. פון דעם שקלאפען־היט.
 פון מצרים. און מיר וועלען זיך נאָך פון דעם היינטיגען יאָך
 אויך געוויס בעפֿרייען: — מיר און נישט ער. דען דויע
 שקלאפען־וועלע איז אונזער אמתער פֿינד: ער וויל נישט די
 ערלעונג און וועט מוזען אונטערנעהן.

תם מה הוא אומר, דער פראָסטער איינפֿעלטיגע
 מענטש פֿרענט: מה זאת? וואָס נעמט דאָ פֿאַר צווישען
 אייך? איבער וואָס קריגט איהר זיך? ווענען וואָס שטרייט
 איהר? וואָרום וואָלט איהר נישט אָבמאָכען אייער עסק און
 נומען־מיהם? ואמרת אליי, איהם זאָלסטו ענפֿערן: בחזק
 ידי. נור דורך געוואָלט זענען מיר בעפֿרייט געוואָרען פון
 מצרים. און נור דורך געוואָלט העלען מיר זיך אויך איצטער
 בעפֿרייען.

ושאינו יודע לשאול את פתה לו. ווען איינער
 ווייזט נאָר נישט וואָס צו פֿרענען, איהם זאָלסטו בקיצור דער
 צעהלען די גאנצע געשיכטע פון אונזער אַמאָליגע און היינטיגע
 קנעכטשאַפֿט און וואָלט איהם אַזוי זאָנען:

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו. שהן
 פון פריה און האבען אונזערע עלטערען געארבייט פאר פערערע.
 פאר פריצים, נכדים, רבנים און אנדערע כלירקודש. אבער דאס
 איז שוין געווען אויף א העכערע ענטוויקלונגס־שטופע. נאך
 פריהער זענען זיי נאך געווען ווילד, פלענען זיך ארומשלעסען
 סטאדעס־הייז, אונבעהילפליך, אהן א שום געוועהר, נאנץ אב־
 הענגיג פון זייער וואוינארט. אקוראט ווי ווילדע היות און נע־
 יאנט פון ביסערן הונגער פלענען זיי זיך שטענדיג הרגענען
 איין סטאדע מיט דער אנדערער. פאר יעדעס ביסעל שפיז.
 דערביי פלענען שטארקערע די שוואכערע נאך שטום אויפ־
 פערעסען. מיט דער צייט אבער, אז מען האט אויסגעפונען פער־
 שיעדענע ווערקצייגען און געוועהר, איז מען געווארען א ביסעל
 אונאבהענגיגער פון וואוינארט. ווייל מ'האט שוין געקאנט מאכען
 פארראמען פון שפיז און מען האט שוין נישט בעדארפ־
 יעדע מינוט דאנהיערן פאר דעם מאָנעדיגען סאָג. מלחמה צו
 האלטען און הרגענען זיך האט מען אפילו דאסאלס אויך
 נישט אויפ־געהערט. אבער עס איז שוין געווען א גרויסער אונ־
 טערשייד צווישען פריהער און איצט. פריהער האבען די נע־
 פאנגענע נישט געקענט ברענגען קיין שום נוצען, ווייל יעדער
 האט מיט די גרעסטע מיה זיך קוים אליין געקאנט דערהאל־
 פען. זיי האבען געטוינט פאר די בעזיגער אויף כפרות, א חוץ
 וואָס מען האט זיי געקאנט אויפ־עסען און די בעזיגער האבען
 טאקי נישט געמאכט קיין שהיות און האבען די געפאנגענע
 טאקי אויפ־געפערעסען. איצט אבער, א דאנק דעם, וואָס יעדער איז
 געוואָרען אין שטאנד מיט הילפע פון די ווערקצייגען און געוועהר
 נישט נור זיך אליין צו דערהאלטען, נאך אפילו מאכען פארראמען.
 איז פאר די בעזיגער געווען פיעל מעהר פאָר־מלחאָט אַנשטאָט
 די געפאנגענע אויפ־צופערעסען. זיי בעסער מאכען פאר קענעם וועלכע
 מחזק זייערע הערען אלץ אונזעקעכען, וואָס זיי האָרעווען אויפ־.

עס איז אזו ענטשטאנען די שקלאפעריי, אבער ביי דער
פערשקלאפונג פון נור געפאנגענע איז דאס נישט געבליבען.
א דאנק דער ווירטשאפטליכער ענטוויקלונג האבען א קליינער
מהייל מענטשען. וועלכע עס זענען פעהיגער געווען צו פיהרען
מלחמה ויך געשטעלט בראש. ביסלעכווייז אריינגעכאפט די
מאכט אין וייערע הענד און אונטעריאכט אלע איבריגע
מענשען. אלע שקלאפערייען. אלע אונטערדריקונגען וואס
זענען געווען פון דאמאלס אן. אויף דער גאנצער וועלט ביי
אלע פערקער. שטאמען נור פון די עקאנאמישע פעהעלטניסע;
אבער א דאנק די וועלכע עקאנאמישע פעהעלטניסע ציהט
ויך אויך פון דער צייט אן דורך די גאנצע געשיכטע טווענדע
יאהרען אונאויפהערליכע מלחמה צווישען אונטערדריקער און
אונטערדריקטע. צווישען די שקלאפען און די הערשער. די
שקלאפען פלענען אפילו חמיר מנצח ויין. אבער דאס שרעק
ליכע אונגעהויער — די שקלאפעריי פלעגט יעדעס מאל נור
אן געהמען אנאנדער געשטאלט. א ביסעל א בעסערע ווי פריהער,
אבער אין עצם איז זי געבליבען די וועלכע חיה. אזוי האט זיך
די מענטשען-פערסעריי אומגעוואנדעלט אין שקלאפעריי. האט
אין פערלויף פון יאהר-טויזענדער אנגענומען אלץ נייע און נייע
געשטאלטען. ביז עס האט זיך ארויסגעבילדעט די היינטיגע, די
קאפיטאליסטישע קנעכטשאפט. וואו עס שיינט אז יעדער מענטש
קאן האנדלען פריי. אז אבער אין אמתן א שקלאפ. אן עבד.
אמער נאך מער ווי א מאל.

צא ולמד. נעם און בעמראכט. וואס האבען געוואלט
די פערציטיגע הערען פון וייערע קנעכט? ווי זאלען פאר ווי
ארבייטען און מאכען אליין. וואס ווי ברויכען. ווען אבער א
מענטש ארבייט מח ער עסען; נח. פערשטעהט זיך. אז ווי
פלענען האבען וואס צו עסען; אבער וואס ווי פלענען אויס-
ארבייטען מער ווי ווי האבען געהאט נויטיג — פלענען די

הערען צונעמען און פלענען זיך לעבען א נומען טאג פון
זייער (די קנעכט) ביטערע פראצע. די הערען פלענען
זארגען, אז די שקלאפֿען זאלען נישט אויסשטארבען פון
הונגער און פֿון קעלט, וואָרום ווען אַ ש, לאָף שטאַרבט, האָט
זיין הער היזק, פֿרעה האָט נור געווען מער נישט ווי אויף
זכרים. ווי איז אָבער איצטער? די גורא איז אַצינד אויף אונז
אַלעמען, אויף אונז אַרבייטער וואָס מחזק פֿעקו־פֿען זיך
זעלבסט, אונזערע פֿרויען, אונזערע קינדער פֿאַר אַ הונגער לויף
צו די מייסטערס און דאָן איז אונזער לאַגע נאָך אונבע-
שטימטער און אונזכערער אַלס די לאַגע פֿון די פֿערצייטיגע,
שקלאפֿען. מיר קאָנען נור דאָן שטילען אונזער הונגער, ווען
די רייכע דינגען אונז צו אַרבייטען פֿאַר זיי, ענדיגט זיך אָבער
ביי זיי די אַרבייט דאָן קימערן זיי זיך וועגען אונז נישט
מער; פֿון זייערשוועגען מענען מיר אַלע קרעפֿירען פֿון
הונגער — וואָס זיי האָבען געדאַרפֿט, האָבען מיר זיי געמאַכט.
מיר האָבען געברייט הייזער און מיר ליגען אויף דער גאָס,
מיר האָבען שפּיזען געשאַפֿט און צוגעגרייט און מיר זענען
הונגעריג, מיר האָבען קליידער פֿערפֿערטיגט און מיר זענען
ערום ועריה, אַרומגעריסען און אַרומגעשליסען נאָקעט און
באַרוועס.

זייער אונז, איזערע היינטיגע הערען האָבען אונז
בעהאַנדעלט און בעהאַנדלען אונז אונטער דער מאַסקע פֿון
גלייכהייט און פֿרייהייט וועלכע די, חיה רעה, די שקלאפֿעריי
האָט לפנים אָנגענומען פֿיער עיגער אַלס די פֿערצייטיגע
הערען. וויה כי תקראנה מלחמה, קומט פֿאַר אַ מלחמה,
שיקט מען אונז געהרגעט צו ווערען; בעדאָף מען האָבען
געלד, זענען דערויף געמאַכט, ישרי מסיב, וואָס רייסען פֿון
אונז צינוען, טאָקסעס, שטייען, קהל-נעלד; ברויכען אונזערע
הערען פֿעסטונגען, מאַנזונגען, פֿאַלצען — מיר בויען די ער-

ססכנות. וחתו עלינו עבודה קשה. אך די עבודה קשה די צמודה
קשה: האבען מיר דען נאך א סראפען בלוט וואס וואס נישט
וויין פאר געט. נאך אנלעד. וואס וואס נישט וויין אבערשט
און אבערשט פון דער שווערע ליב-און-וועלעכערסענדער
אומגאטליכער ציאונס-ארבייט.

ונעק אל דו. ביז אהער האבען מיר געשינען צו
נאט. איז אונז אבער דערפון בעסער געווארען? אז אונז
אומגליק לייכטער געווארען? מיר שרייען נור מיר וועלען
פון דער ארבייט. האט ווער דעהערט אונזער שטימע? האט
אייער דערוועקן. אה ענינו ואת עמלט ואת להצנו? —
דאס וויסט יעדער פון אונז פשוט. דאס קוועלען ויך פאר דעם
שטיקעל חינוך. ואת עמלתי דאס ווען די קינדער — וואס
דער פשט — אונזער אריבער איינע קינדער. ווי
האבען נאך אויף דער וועלט קיין נא קליבע שעה נישט גע-
נאמען און מיר וועלען ווי שוין אלס שקלאפען פון דער
אליידער יונגער! ואת רחצנו — זה הדבק. די שוועקליבע
אונגערטענליכע אונגער-דיקונג. און הייל קינער הערט אונז
נישט און קינער העלפט אונז נישט. דארפן מיר ויך אויף
קינעם נישט פערלאזען. מיר וועלען נישט געדאלטען ווערען
לא על ידי מלאך ורא על ידי שרף. אונזער בעפרייט און
אין אונז אליין. מיר וועלען ויך אליין העלפען — וואו השפית.
מיר אליין — וואו אחר!

בית הזקנה. — מיט א שטארקער האנט — כמה שנאמר.

ווי עס שטעהט געשריבען ביי אונזערע דיכטער:

ווען דין שטארקער ארעס וויר

שטעהען אלע רעדער שפיר.

ובזרוע גמילה. — מיט אן אייגענעם קאפ ארעס

כמה שנאמר. ווי אונזערע העלדישע פאקטעסער האבען אונז
צוגעוועקט:

העלם הויך מיט אויסגעשטרעקטע הענד אונזער רויטע
פאקן פון סאציאליזם!

ובמורא גדול -- א מורא טהום אָנפאלען אויף די
קאפיטאליסטען, אז זיי דער זעהען, ווי די ארבייטער אַינאָנימער
זיך צום קאמף פאר זייער בעפֿרייאַונג.

ובאותות והמוֹט -- ארבייטער נעמט דעם שטעקען
ובמופתים -- זה הרס... דאָס אונשוֹלדיגע בלוט פֿון
פּווענדער ארבייטער, וואָס זייערען צוקונפֿטיגס הויך די מאַשין
נען, דערהינגעט ביי דער אַרבייט, אויסגעמאָרדט אין 4 מיט אַ
האַלביעהינגען וועלט־קריגע. פֿאַר די אינסערעסען פֿון קאָפּיר
פאל און אימפּעריאליזם -- שרייט צו די אַרבייטער: נעמט
נקמה!

דס ואש ותמרות עשן!

הערנאָטטי־פֿעל־קרייך־מיליאָנען־האַגעל־דונער־וועטער!

מיר טהען דאָך אַ מאָל בעפֿייט ווערען!

און ווען מיר וועלען דאָס האָבען געטהן, וועלען מיר
אָנפֿאַנגען צו פֿיהלען, אז מיר זענען אויך מענטשען, און מיר
וועלען לעבען אין אַ בייטען ווי פֿרייע מענטשען, דער מענטשליכער
פֿערשטאַנד וועט אימער גיבן זיין די גירונע, טהורישע תאוות
און מיר וועלען זינגען אַ נייעס, אַ פֿרעהליכעס ליעד, און די
קאפיטאליסטען, וואָס רעדן וועלען מיר ברענגען פֿאַר אַ קרבן
דכּר על כל עונותינו.

רצה,	משא	ומרור.
מאָרד	ליידען	און ביטערניש.

רצה, טהוין אבותינו אובלים איש את רעהו, די
הנדה וויל זאָגען, אז וואָס אונזערע אבות אבותינו האָבען פֿון
אייביג אָן געגעסען איינער דעם אנדערען האָבען ביטער גע-
קעמפֿט און זיך געריסען צוליב חזונה, צוליב פֿאַלשע דעות,
צוליב פּוסטע זאַכען, און האָבען געמאָרדעט און פֿערגאָסען

בלוט ימיס-יוויי. מווען מיר אויך מהן. און די וועלט וועט נישט
אנדערש ווערען: פארצייטען זענען געווען די ווינציגע יי-
הערשער איבער די פֿעלע. איין דעספאט האט געהאלטען
פֿעלקער אונטער זיינע פֿיס. און אזוי וועט עס אימער בלייבען.
ויקור העם וישתדלו דאס פֿאלק זעט זיך אימער ביינען אין
דרייען און בוקען.

מיטא, זי שאט איבער אים את יעהו. און דעריבער.
זאגט ער, מה דאס פֿאלק איבער איך לידען, ווען מיר עסען
איינער דעם אנדערן. וויל אנדערש קאן דאס נישט זיין. שטאמט
וויל אזוי אז עס געזאגט. אז ווען מען רייסט נישט און ווען
מען ציפט נישט האט מען נישט. ולא יכלו להתמסרה. און
מען טאר נישט מאכען צופֿיעל שוהיה. ונס צדה לא עשי להם.
אז נישט האט מען נישט וואס צו עסען.

מרור זה שאנו אוכלים — על שום מה? אין דאס
בוטערניס וואס מיר געבען איין אידער מיר ווערען אויפגע-
פֿרעסען. ווייסט איהר צוליעב וואס דאס איז? ציליעב דעם
וואס מיר מהען דורכפֿיהרען איבערמענשליכע ארבייט. את כל
עבודתם אשר עבדו בהם בפרך. אלע ארבייט. וואס דאס
פֿאלק מאכט אז אלץ איבערמענשליך. צו פֿיעל איהר א מאל.
און אז ארבייט שוואכטראב דעם קערפֿער מיט דעם נישט
צוזאמען.

בכל יד ודור אין יעדען דור זענען געווען קלוגע
און עהרליכע מענטשען. וואס האבען דאס אלעס געזעהן און
פֿערשטאנען. און האבען דערקלערט. אז חוב אדם לראות
את עצמו כאלו הוא יעדער מענטש מה זיך אלץ בעט-ראכטען
דאס ער איז. ער, דאס ער איז א פֿערהאן. א מענטש ווי
יעדער אנדערער. מיט אלע רעכטע איהר די געזעצען פֿון
לעבען ווי יעדער אנדערער. און אז געבוירען פֿון דעם נאטור
זיי צו לעבען און צו געניסען. און די פֿרייהייט טאר קיינער

פון איהם נישט אוועקרייכען. וואס א דור ווייטער, ווערט דער
דאָזיגער הייליגער געדאנק (געלויבט איז ער) אלץ שטארקער
און ברייטער. אין מיר דאָסען איצטער, אז ער וועט אונז
פיהרען צו דעם אמת הארץ אשר נשבע לאבותינו, אז ער וועט
אונז לערנען איינצורעדען די העלע, וועלכע ער האט שוין
אונזערע עלטערן פארגעשפיענעלט, ער וועט אונז ערלעזען און
מיר ווערען איינפיהרען א געזעלשאפטליכע אָריינטונג פון אמת'ן
נליק און פרייהייט פאר אלע ארבייטערע מענטשען.

דעק צו די. משא' מיט די. מורד' ווען די טראכט פון דער
צוקונפט און זאג:

לפיכך אנהנו חייבים, דעריבער זענען מיר מחויב צו
בעשפרעכען, צו דערקלעהרען, צו פערברייטערן דעם גרויסען
מענטשליכען געדאנק פון פרייהייט און פון גלייכייט, און פון
דעם אלגעמינעם רעכט צו לעבען אין צו געניסען, ווייל נור
ער אליין איז איממער אונז ארויסצוציהען מעכרות, צוהרות
פון שקלאפעריי צו פרייהייט, מען לשמחה, פון טרויער צו
פרייהייט, ומאבל לייכטיג, פון יאמער צו גוטע טעג וואס פילע
לאור גדול, פון פונסטערניש צו א גרויסען לייכט, ומשעבוד
לנאולה, פון אומערנוואַרפענהייט צו זעלבסטשטענדיגקייט, וואס
לפניו שורה הדושה, און מיר רעדען איהם זענען א נייעס ליער,
איין הערליכעם ליער — הללוהו!

הללוהו! — לויכט איהם, איהר ערליכע לייט, פער-
עהרט זיין נאָמען. פרייהייט' דער נאָמען וואָס געבענטשט
זיין פון איצט ביז אין אייביגקייט! פון מורה ביו מערב וואָס
געריהט זייערען דער נאָמען „פרייהייט“ איבער אלע פֿעלקער-
האָט זי ויך אויפגערייבען ביז צום הימל האָט זי דערגרייכט.
זי האָט דערגרייכט דעם הימל און ציטירען די נעטער, האָט
זי אָפגעלאָזט אויף דער ערד און צעבראָכען די קייטען!
זי הויכט אויף דעם עלענדען פון שטויב, דעם אָרימען פון

שמוץ רייסט זי ארויס! און שטעלט זי גלייך מיט די איידעלע
מיט די ערשטע פֿון דער נאציאָן. די הויפט־הויז די מיטעל, די
שקלאפֿן. וועט זי גלייך מיט די זיין זי נעמט מענשליך
גליק און פֿרעהט זיך — הללוהו!

בצאת העם ממצרים ווען א פֿאָלק באַשט זיך
ארויס פֿון דער ענטשעפט און קעמפט פֿאַר זיין בעפֿרייאַונג.
ווען זיין רעכט איז זיין הייליגסט. זיין זיין מענשליכעס
בעוואוסטזיין בעהערשט איהם. דאָן ברויט עס איהם זי דער ים
בערג שפּרינגען פֿאַר איהם. וואלען הערען אינגעוועקען. וואָס
ברויט די דען ים? וואָס צעניסט איהם זיך ווילדע טייכען?
וואָס שפּרינגט איהם בערג און וואָס פֿערזינקט איהם
שטאַרקע וואלען? פֿאַר דעם הערשער פֿון דער וועלט. פֿאַר
די שטאַרקע באַשט פֿון פֿאָלק. וואָס הייבט און שטאַמט און
צויבערט און בויעט פֿאלאצען פֿון שטיינער און פֿון דער ערד
ציהט עס ברויט!

ברוך אתה. נעלויבט בוים. הייליגער דעין. וועלכער
האָט קיינמאָל נישט אייפֿגעהערט צו וועקען דעם מענטשן. ער
זאָל זיך אייפֿבאַפען און אַראָנצוהאַפֿען פֿון זיך די קייטען פֿון
שאַנד. פֿון ליידען און ערנדרינגען און וועלכער וועט אונז
ענדליך ברענגען רומעדיג וואַנלעכע האַרים לקראַחטו לשלום צו
נומע און פֿרעהליכע צייטען. און מיר וועלען איהם דאָנקען
על נאִיכטנו ועל סודות נפֿשנו. פֿאַר אונזערע קערפֿערליכע און
גייסטיגע ערלעבונג. ברוך אתה. נעלויבט בוים. סאָציאַליזם.
ערלעזער פֿון דער מענשהייט!

ישׁוּדך חמתך. ניעס אַראָב דיין וואַרימקייט אויף די
פֿעלקער. וואָס קענען זיך נאָך נישט און אויף די נאציאָנען.
וואָס האָבען דיין נאָמען נישט גערופֿען. זיי פֿרעסען זיך איינער
דעם אנדערען און פֿערוויסטען זיך אליין. ניעס אַראָב

אויף זיין זיכט און זיין שטראל וואל זי עררייכען.
פערטרייב די פֿעסטע-ניס און פֿערהיטע די קנעכטשאַפֿט !
לא לא לא לא לא לא נישט פֿאַר אונז זענען אַוועלכע
געדאַנקען ! אַזוי וואָס אַ געזיכער קלאַס : מיר האָבען אַ גאָס
אין הימל און ער טהוט יאָס ער וויל. ער ריכטעט אין די
וועלט, און נאָך זיין איינריכטונג מוזען מיר לעבען. עצה'ס
כסף וואָס מענטש יד אַרם וויל געבען זענען אַבער נאָר
און ווילבער. נעשטבען טון מענטשליכע הענט. דויע לייט האָבען
אוינען און זעהען נישט. זי דער אלטער ווערט אונטערגעגאָר
כען אונטער זייערע אָנגעטער. זי האָבען אויערן און הערען
נישט. זי דער שטודע בלאָזט האָבען מוחות אין בענייפֿען
נישט. דאָס די געסער מוזען פֿאלען. זי אלע פֿריהריגע נר
מאכטע געמער. און צוזאמען מיט זי וועלען אויך פֿאלען אלע.
וואָס פֿערטרייב אויף זי — אלע פֿאַר וועמען נאָר און
מיליאָרד'ס איז די איינציגע הילף און שוין.

מן המצר - פֿין דער ענגשאַפֿט, פֿון דער אונטער-
דריקונג הייבען זיך פֿעלקער אויף. זי קעמפֿען און ווערען
פֿריי. זענען זי נור אייניג דאָן האָבען זי קיין מורא נישט
וואָס קאָן זי ווער טהון ? ווען זי העלפֿען זיך אליין דאָן
ציטערן דעםפֿאַמען ! עס איז בעסער צו פֿערלאָזען זיך אויף
זיך אליין, אלס צו פֿערלאָזען זיך אויף דעםאָנגען. עס איז
בעסער צו שטיצען זיך אליין, אלס צו פֿערלאָזען זיך אויף
צייטסאָקראַטען. דאָס לערנען יעצט די פֿעלקער און זי
קעמפֿען פֿאַר פֿרייהייט. זייער שוץ און זייער פֿעסמונג. זייער
מעכטיגער אָרעם איז הויך געהויבען. דער אָרעם פֿון פֿעלקער-
טהוט וואַנדער. מיר ווילען נישט שטאַרבען. מיר ווילען לעבען
און געניסען פֿון אונזער צייט ! עפֿענט אונז שנעל די טויערן
פֿון גליק, דאָסיר אויך דאָרט פֿערוויילען ! מיר זענען גענוג גע-
פֿיניגט נעוואָרען. עס מוז ענדליך אויך קומען די רעטונג !

ארייטער, ארשנעוואכס ! ארייטער, ארשנעוואכס !
פראלעמארטער, פראלעמארטער ! זאלעמארטער, זאלעמארטער !
ברוך הבא, וולקאמען זייט יעדערער, אין נאָמען שון
דער בערוואונג, ווער עס גיט א האנד צו דער נוטער זאך.
נעהט מיט דעם פאַרשטייט, ער איז טוט !
זיין ווינקונג דייערט אייביג.
ער בעהייזט נאָר ועלמענע חאונדער
זיין ווינקונג דייערט אייביג.
ער ברענגט ליכט אין דער סניטמערניש
זיין ווינקונג דייערט אייביג.
ער צעברעכט די אייזערנע גראַפעס
זיין ווינקונג דייערט אייביג.
ער צעשמעטערט די רעסטאָמען
און בעשרייט שון זיין די לענדער
און פערמיילט ראם לאַנד צו פעלקער
זיין ווינקונג דייערט אייביג.
צו פעלקער וואָס האָבען לאַנג געליטען
זיין ווינקונג דייערט אייביג.
און גיט נאההנג צו אלעמען בלייד —
זיין ווינקונג דייערט אייביג.
ליכט וויר ערלעזער, דעם פאַרשטייט.

נשמת כל חי ורוח כל בשר. הו כיוט די זעלע
ען אלעס וואס לעבט. דער הויך ען אלע לייבער. הויך דער
האלט דך אלעס אין שטענדיגער ענטוויקלונג. אין פארשטעה-
ענדער ענדערונג. אין אייביגען נאנט אויף דעם וועג צו דער

פֿאַלכאַמענהייט. דו האָסט קיין אָנפאַנג און האָסט קיין ענדע.
דו בעהערשט די גאָט. די וועלט געהט נאָך דינע געזעצן.
אַלע ביזאים געהן פֿאַרווערטס נאָך דיר! דו ביסט אימער דאָ
און הערסט קיין מאָל נישט אויף! דו וועסט אויף פֿון שלאָף
שוידטע אַטאַמען, שטעלסט זיי צוזאַמען צו לעבעדיגע מאַשינען.
דו לאָזט זיי וואַקסן און געדייהען, און נאָכהער זיך ווידער
אויפֿלעזען צו אַונויכטבאַרע אַטאַמען אין דעם וועלט־אל!
ווען אונזער מיר זאָל האָבען אַזוי פֿיעל רייד, ווי דער גרויסער
ים וואַסער, און אונזער צונג הערשער, ווי דער ים כוואַליעס
און ווען אונזערע אויגען זאָלען אַלעס בעזעהען ווי די זון און
די לבנה, וואָלטען מיר אויך נישט בעווזען אויסצורעכענען איין
מיטל־אָן־טײל פֿון די אַלע פֿערשיעדענע פֿאַרמען פֿון ענדערונג
און ענטוויקלונג, וועלכע די אַלמעכטיגער פֿאַרשטויט, ברענגסט
הערפֿאַר! דאָס זאָגען אַלע גלידער אין אונזער קערפּער, דאָס
זאָגט די פֿענגענע פֿון אונזער מוה, און די צונג ביי אונז אין
מיר, און דו ביזט עס. גרויסער פֿאַרשטויט, וועלכער האָט דעם
מענשען אַרױפֿגעפֿיהרט אויף דעם ריכטיגען געדאַנק, דאָס די
מענשהייט דאַרף זיך נישט געגענווייניג בעקעמלען און פֿער
צעהרען, זאָנערען מיט פֿעראַייניגטע קרעפֿטען זוכען איהר
גליק אין די רייכע אוצרות פֿון דער גאָט. מײַנע עני מײַהוק
מכנה, ועני ואכיון מנוול, דו רעטעסט דעם שוואַכען פֿון די
קלאַהען פֿון דעם שטאַרקען און דעם שטאַרענדיגן פֿון דעם קאָסער
מאַל, וועלכער בעראַכעוועט איהם!

יבכּן ויהי בחשבת לילה

(די רעוואָלוציאָנערע ווירקונג האָט נישט אויפֿגעהערט אין דער
פֿינסטערער גאָט).

אז רוב נסים הפלאות בלילה, פֿיעל וואונדער האָסטו
בעווזען, גרויסער פֿאַרשטויט, דורך די פֿינסטערע געכט, דורך

די נאכט פֿון תוהרזכותו האָטו אַרױסגעצויבערט אַ וועלט דורך
די נאכט. וועלכע האָט געהערשט אין קאָס פֿון דעם אור-
מענטשן האָטו אַרױסגעצויבערט פֿערטנאָשט אין ליבט. דורך דער
נאכט פֿון אלטערטום האָטו הערפֿאָרגעבראַכט צווייליאַנציע
און וויסענשאַפֿט. דורך די נעכט פֿון קעכטשאַפֿט און פֿעלקער-
מאָרד האָטו הערפֿאָרגערופֿען די דעטעריק. די רעוואָלוציע ו
קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה. עס געהערט ויך
איצטער אַ פֿאַג אַ יעדעקליכער טאָג. אין וועלכען טאָג מיט
נאכט וועלען קעממען פֿירכטערליך. אַך פֿון דער איצטיגער קאָס-
פֿאַרמיטשער שכלאָפֿעריי העט דער אינער-מידליכער פֿאַרטישט
בעשאַפֿען די פֿרייהייט פֿון די אַביימענדע מאַסען.

ובכן ואמרתם שבת רצה

אך דאָן נאָך דער כאַציאלער רעוואָלוציע וועט מען זאָגען.
צו דער גענעווייטיגער מענטשען-מאָרד האָט אויסגעהערט.
אומין גבורותיו — ווינע הערשאַפֿט וועט דאָס אַרביי-
טער פֿאַלדן אויסטערמיטען איבער אלעס. וואָס מאַכט דאָס
לעבען חערט צו לעבען.

כי לו נאה, כי לו יאה.

ווייל פֿאַר איהם פֿאַסט עס. איהם געהערט עס.
אדיר במלכות. מעכטיג אין דער פֿערוואַלטונג פֿון
אַלגעמיינעם וואוּלשטאַנד; בחור כהלכה. געוועהלט ווי עס געהערט
צו ויין. דורך דעם אַלגעמיינעם ווילען פֿון פֿאַלדן. וועלען די
ריכטיגע פֿערטרעטער פֿון פֿאַלדן רעגולירען אַלע געשעפֿטען
פֿון דעם פֿאַלדן. גרדיו יאמרו לו. די גרויסע מאַסען וועלען
זאָגען צו דויער פֿערוואַלטונג לך בי לך. לך אף לך. לך
הסמולה. כי לו נאה כי לו יאה! דעם פֿאַלדן געהערט עס.
פֿאַר דעם פֿאַלדן מאַסט עס!

מחד מי יודע.

- איינס ווער ווייסט? איינס ווייס איך: איין מענשהייט איז דא
אויף דער וועלט.
- צוויי ווער ווייסט? צוויי ווייס איך: אויף צוויי טיילען איז די
מענשהייט געטיילט: אַרים און ריך.
- דריי ווער ווייסט? דריי ווייס איך: קריסטליכע דריי-אייניקייט
פֿערטליכע דרי וועלט.
- פֿיער ווער ווייסט? פֿיער ווייס איך: קאפיטאליזם, מיליטאריזם,
רעליגיע און רעגירונג פֿערקנעכטען דעם
ארבייטער-קלאס.
- פֿינף ווער ווייסט? פֿינף ווייס איך: אלע פֿינף וועלט-טיילען
בעהערשט דאס קאפיטאל.
- זעקס ווער ווייסט? זעקס ווייס איך: זעקס מאָן אין דער וואָך
ווערט דער אַרבייטער פֿערשוואַרצט.
- זיבען ווער ווייסט? זיבען ווייס איך: זיבען מאָן יום-טובֿ אין
וואָך צעהלט דער נביר.
- אַכט ווער ווייסט? אַכט ווייס איך: פֿון אַכט מאָן אַ יונגעל
לייבט שוין פֿון רעליגיע.
- ניין ווער ווייסט? ניין ווייס איך: ניין מאָנאַט אום צו אַרביי-
טען — דריי מאָנאַט בידן מוידט.
- צעהן ווער ווייסט? צעהן ווייס איך: פֿון צעהן נעבאָם איז
געוואָרען אַ תּריג.
- עלף ווער ווייסט? עלף ווייס איך: עלף בירדער-הענדלער
קאָנען נור רבנים און במלנים פֿערנלייכען
מיט עלף שטערען.
- צוועלף ווער ווייסט? צוועלף ווייס איך: צוועלף לעכער איז
דאָ אין אַ טויג ביינעל, און דאָס איז כּגוד
די צוועלף שבטים.
- דרייצעהן ווער ווייסט? דרייצעהן ווייס איך: אויף דרייצעהן טווענער
כּפרות טויג די קאפיטאליסטישע געוילשאַפֿטס-אָרדנונג!

חד עובריה — איין ארבייטער.

חד עובריה. חד עובריה — איין ארבייטער. רובן —
העלכען האָט געקײַט. אבא סטרא — מײַן מאמע דער
מײַסטער. בתרױ ווי — פֿאַר צוויי גילדען. חד עובריה. ווי
עובריה.

ואתא — און ער איז געקומען. במלן — א ליידג-
געהער וואל און ער האָט פֿערדרענגט דעם ארבייטער וועמען
מײַן מאמע דער מײַסטער האָט געקײַט פֿאַר צוויי גילדען —
חד עובריה. חד עובריה.

ואתא חנוי — און איז געקומען דער קרעמער און האָט
ארויסגעשטופט דעם ליידגגעהער. וואָס האָט פֿערדרענגט דעם
ארבייטער. וועמען מײַן מאמע דער מײַסטער האָט געקײַט פֿאַר
צוויי גילדען — חד עובריה. חד עובריה.

ואתא מלוה — און איז געקומען דער וואוכערער און
האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער. וואָס האָט ארויסגעשטופט
דעם ליידגגעהער. וואָס האָט פֿערדרענגט דעם ארבייטער. וועמען
מײַן מאמע דער מײַסטער האָט געקײַט פֿאַר צוויי גילדען —
חד עובריה. חד עובריה.

ואתא בנקירא — און איז געקומען דער באַנקיר און
האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכערער. וואָס האָט איינגעשלונגען
דעם קרעמער. וואָס האָט ארויסגעשטופט דעם ליידגגעהער.
וואָס האָט פֿערדרענגט דעם ארבייטער. וועמען מײַן מאמע
דער מײַסטער האָט געקײַט פֿאַר צוויי גילדען — חד עובריה.
חד עובריה.

ואתא בנקרופא — און איז געקומען אַ באַנקראַט און האָט
פֿערניכטעט דעם באַנקיר. וואָס האָט אויפֿגעפֿרעסען דעם וואוכער-
ער. וואָס האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער וואָס האָט פֿער-
דרענגט דעם ארבייטער. וועמען מײַן מאמע דער מײַסטער האָט
געקײַט פֿאַר צוויי גילדען — חד עובריה. חד עובריה.

ואתא קרייתא — און איז געקומען א קרייזס און האָט
 געברענגט דעם באַנקראַט וואָס האָט געריכטעט דעם באַנקיר.
 וואָס האָט אויסגעלעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט איינגע-
 שלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט גערדרענגט דעם אַרבייטער,
 וועמען מײן מאַמע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי
 גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא הירחולוציא הגדולה — און איז געקומען די
 סאַציאַלע רעוואָלוציע און האָט געקוילעט דעם קרייזס, וואָס
 האָט געברענגט דעם באַנקראַט, וואָס האָט געריכטעט דעם
 באַנקיר, וואָס האָט אויסגעלעסען דעם וואוכערער, וואָס האָט
 איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט גערדרענגט דעם
 אַרבייטער, וועמען מײן מאַמע דער מייסטער האָט געקויפֿט
 פֿאַר צוויי גולדען — חד עובדיה, חד עובדיה.

ואתא הסאַציאַליזם ברוך הוא — און איז געקומען
 דער סאַציאַליזם — געבעניש וואָל ער זיין — און האָט גע-
 מאַכט אַ סוף צו דער רעוואָלוציע, וואָס האָט געקוילעט דעם
 קרייזס, וואָס האָט געברענגט דעם באַנקראַט, וואָס האָט געריכטעט
 דעם באַנקיר, וואָס האָט אויסגעלעסען דעם וואוכערער, וואָס
 האָט איינגעשלונגען דעם קרעמער, וואָס האָט אַרויסגעשמוסט
 דעם ליידיגעווער, וואָס האָט גערדרענגט דעם אַרבייטער, וועמען
 מײן מאַמע דער מייסטער האָט געקויפֿט פֿאַר צוויי גולדען —
 חד עובדיה, חד עובדיה.

מירושים זענען מעהר נישט נויטיג און ווער ס'פערשטעוועמ
נישט דעם וועט שוין נאך נישט העלפֿען. ובכן זכא לעולם
המפצילים הגואל במהרה בימינו אמן!

